

Nr 41.

Godkänd av första kammaren den 23 mars 1915.

Godkänd av andra kammaren den 23 mars 1915.

Riksdagens skrivelse till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av medel för understödjande av arbetslösa tobaksarbetare jämte en i ämnet väckt motion.

(Statsutskottets utlåtande nr 17.)

Till Konungen.

I en till riksdagen den 12 februari 1915 avlåten proposition (nr 37) har Eders Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Eders Kungl. Maj:t att av det förslagsvis beräknade belopp av 5,000,000 kronor, som 1914 års senare riksdag ställt till Eders Kungl. Maj:ts förfogande att enligt vissa angivna grunder användas såsom bidrag till understödjande av arbetslösa, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivas i statsrådsprotokollet, använda erforderliga medel till understödjande av arbetslösa tobaksarbetare.

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 14 saml. 20 häft. (Nr 41.)

Härjämte har riksdagen till behandling förehaft en inom riksdagen väckt motion, däri hemställts, att riksdagen ville besluta sådan ändring i Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 37, att understöd till arbetslösa tobaksarbetare må utgå av statsmedel oavsett behovet samt till de belopp och efter de grunder, som i motionen närmare angivits, och att utbetalningen av understödet må, där så är möjligt, ombesörjas av tobaksarbetareförbundet under de kontrollföreskrifter socialstyrelsen kan finna nödigt; samt att Eders Kungl. Maj:t måtte bemyndigas att av det förslagsvis beräknade belopp av 5,000,000 kronor, som 1914 års senare riksdag ställt till Eders Kungl. Maj:ts förfogande för understöd åt arbetslösa, använda erforderliga medel för understöd åt arbetslösa tobaksarbetare.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, som åberopats i Eders Kungl. Maj:ts proposition (nr 254) till 1914 års senare riksdag angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, framhöll departementschefen, hurusom staten uppenbarligen måste vara beredd att ikläda sig ersättningsskyldighet i viss omfattning gent emot personer, som i samband med monolets ikraftträdande skadades i sitt förvärvsarbete.

I detta hänseende hava också i enlighet med riksdagens beslut i ämnet åtskilliga föreskrifter meddelats i förordningen om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket den 15 december 1914. (Sv. Förf.-saml. nr 437.)

Enligt denna förordning skola ersättningsfrågor i första hand prövas av lokalkommissioner, varefter dessas beslut underställas den för hela riket gemensamma centralkommissionen. Till arbetare, som genom monolets införande förlorat anställning eller sysselsättning inom tobakstillverkningen, kan utgå antingen personlig ersättning eller ock understöd. Ersättningens belopp utgör för yrkesutbildade arbetare minst en medelårsinkomst och för andra arbetare en halv medelårsinkomst. Arbetare, som ej är berättigad till personlig ersättning, kan under vissa förhållanden erhålla skäligt understöd för en gång.

Emellertid hänföra sig dessa bestämmelser till tiden för monolets ikraftträdande den 1 juni 1915. De, som under de nu rådande övergångsförhållandena blivt arbetslösa, hava såsom i statsrådsprotokollet omnämnas erhållit hjälp — förutom på enskild väg och från tobaksarbetareförbundet — genom den understödsverksamhet, som ordnats i enlighet med bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 28 september 1914. (Sv. Förf.-saml. nr 237.) Som bekant tillkom denna understödsverksamhet med anledning av den arbetslöshet och nöd, som kunde

förväntas uppstå i samband med de av det pågående kriget förorsakade rubbningarna å arbetsmarknaden; och bemyndigades Eders Kungl. Maj:t av 1914 års senare riksdag att för ändamålet förskjuta ett belopp av förslagsvis 5,000,000 kronor. Enligt nyssnämnda kungörelse skola understöden till de arbetslösa förskjutas av vederbörande arbetslöshets- och hjälpkommitté (tillsatt jämlikt kungl. cirkuläret den 18 augusti 1914) i den ort, där sökanden vistas, eller av kommunal myndighet. Ersättning av statsmedel lämnas till enahanda belopp, med vilket understöd utgått utav de av kommuner eller landsting för ändamålet anvisade medel, dock högst med respektive 60, 40, 25 och 12½ öre per dag för nedanstående fyra kategorier. Till följd härav torde dylika understöd i sin helhet i regel uppgå till:

för man och hustru	120 öre per dag,
» ensamstående person, som fyllt 18 år	80 » » » ,
» » » » » 15, men ej 18 år	50 » » » ,
» inom eller utom äktenskapet fött barn under 15 år	25 » » » .

Eders Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag innebär, att, med hänsyn till det samband ifrågavarande arbetsbrist inom tobaksindustrin äger med Eders Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut om monopolets införande, understöd till nyssnämnda belopp skola i sin helhet gäldas av statsmedel. I fråga om villkoren för utdelande av nyssnämnda maximibelopp har chefen för civildepartementet uttalat sig sålunda:

»Dessa böra förnämligast åsyfta skapandet av garantier mot, att andra än välfrejdade och självförsörjande personer komma i åtnjutande av understöd från det allmänna i denna form. Eftergivnas kan ej heller kravet på kontroll över de arbetslösas villighet att taga lämpligt arbete. I varje fall bör därutöver de sökandes behov av understöd särskilt prövas samt undersökning verkställas, huruvida icke utkomst genom eget arbete kan beredas dem. Hävdandet av nu angivna principer synes mig vara nödigt, därest understödsverksamheten skall kunna begränsas till sådana oförvållat arbetslösa, som för sitt nödtorftiga uppehälle äro hänvisade till det allmännas stöd.»

Eders Kungl. Maj:ts förslag innebär jämväl, att kommunerna skulle få ersättning även för vad de enligt kungl. kungörelsen den 28 september 1914 redan utbetalt till arbetslösa tobaksarbetare.

Enligt vad Eders Kungl. Maj:t avsett skulle denna särskilda understödsverksamhet omhänderhavas av de kommunala arbetslöshets- och hjälpkommittéerna, vilka sålunda skulle pröva ansökningarna, öva erforderlig kontroll samt förskottera medel och utdela understöden.

Vidare skulle till vissa av allmännyttiga organisationer anordnade

nödhjälpsföretag kunna utgå högst 80 öre per dag för varje vid företaget sysselsatt tobaksarbeterska.

Slutligen skulle den på föranstaltande av Aktiebolaget förenade svenska tobaksfabriker påbörjade bespisningsverksamheten understödjas.

Kostnaderna för den understödsverksamhet från statens sida, varom nu gjorts framställning, hava av departementschefen angivits till 285,000 kronor, därvid dock framhållits, att omkring 100,000 kronor kunde beräknas komma att utgå på grund av de nu gällande föreskrifterna och att allenast återstående 185,000 kronor äro att betrakta såsom merkostnad i anledning av de nyheter Eders Kungl. Maj:ts förslag innebär.

I ovannämnda motion anföres bland annat, att det enligt motionärernas mening är oriktigt att som grund för understöd åt tobaksarbetarna lägga den s. k. behovsprincipen. I stället borde understödet utgå med $\frac{3}{4}$ av arbetarnas medelinkomst, beräknat per vecka; och hava motionärerna med denna utgångspunkt föreslagit följande understödsbelopp nämligen:

till cigarrarbetare och övriga manliga arbetare fyllda 18 år	kr. 2: — per dag
till yrkeslärda kvinnor inom cigarrindustrien fyllda 18 år.....	kr. 1: 70 per dag
till kvinnliga icke yrkeslärda arbetare fyllda 18 år	kr. 1: 15 per dag
till manliga och kvinnliga under 18 år	kr. 0: 80 per dag

Utom dessa understöd borde middagsbespisning enligt vad Eders Kungl. Maj:t föreslagit komma de arbetslösa till del.

Då riksdagen nu går att yttra sig över de föreliggande förslagen, får riksdagen till en början uttala att, enär vissa tobaksarbetare till följd av statsmakternas beslut om statsmonopol å tobak blivit arbetslösa redan före den 1 juni 1915, då monopolet träder i kraft, bör enligt riksdagens mening understöd av statsmedel lämnas dessa arbetslösa, till storleken så tillmätt, att däri inrymmas även någon ersättning för mistad arbetsförtjänst.

Det har inom riksdagen tagits under öfvervägande, om icke centralkommissionen borde erhålla i uppdrag såväl att avväga beloppens storlek som ock att ombesörja deras utbetalande. Då emellertid understöden snarast möjligt böra komma de arbetslösa till del, har riksdagen ansett sig böra bifalla vad Eders Kungl. Maj:t i detta avseende föreslagit. På samma grund har riksdagen jämväl ansett sig böra ingå i prövning av understödsbeloppens storlek. Härvid kan riksdagen å ena sidan visser-

ligen icke dela den i ovanberörda motion uttalade uppfattningen, att beloppen skola uppgå till viss större del av medelinkomsten, men har riksdagen å andra sidan med hänsyn till vad riksdagen ovan uttalat, funnit de av Eders Kungl. Maj:t angivna beloppen vara väl låga. Riksdagen har därför ansett följande understöd böra utgå:

för man och hustru	175 öre per dag,
» ensamstående person, som fyllt 18 år	125 » » »
» » » » » 15, men ej 18 år	70 » » »
» inom eller utom äktenskapet fött barn under 15 år	30 » » »

Beträffande villkoren för understödens utgående torde i huvudsak böra gälla vad i sådant avseende angivits i Eders Kungl. Maj:ts proposition. Riksdagen har likväl utgått från att fullständig medellöshet icke skall förutsättas för lämnande av understöd.

Vad Eders Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om statsbidrag till bespisningsverksamheten bland tobaksarbetare har riksdagen bifallit.

De ökade statsutgifter, som föranledas av riksdagens ovannämnda beslut i jämförelse med vad Eders Kungl. Maj:t förordat, torde enligt inom socialstyrelsen utförd beräkning belöpa sig till omkring 80,500 kronor. Härvid hava de ökade understödsbeloppen beräknats utgå allenast för månaderna mars, april och maj, enär understöden för tiden december—februari redan torde vara utbetalda. Departementschefen har, såsom ovan omförmäls, angivit totalkostnaderna för ifrågavarande understödsverksamhet till 285,000 kronor, men böra samma kostnader enligt riksdagens ovannämnda beslut beräknas till 365,500 kronor eller i runt tal 365,000 kronor.

Beträffande sättet för bestridandet av ifrågavarande statsutgifter kan riksdagen icke biträda Eders Kungl. Maj:ts förslag utan anser, att för ändamålet bör anvisas ett extra anslag att upptagas såsom förslagsanslag å 1916 års riksstat. Med hänsyn till den ökning i riksstatsutgifterna för nämnda år utöver de av Eders Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen beräknade, som föranledes av detta riksdagens beslut, har riksdagen inhämtat att anledning synes föreligga till antagande, att statens inkomster under sistnämnda år av tobaksmonopolet komma att överstiga den för dessa inkomster beräknade summan med åtminstone det belopp, som riksdagen nu beslutat uppföra å riksstaten.

På grund av vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att riksdagen i anledning av Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 37 och omförmälda motion till understödjande av arbetslösa tobaksarbetare i huvud-

saklig överensstämmelse med av riksdagen här ovan angivna grunder på extra stat för år 1916 under sjunde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 365,000 kronor.

Stockholm den 23 mars 1915.

Med undersåtlig vördnad.
